

TA'LIM JARAYONIDAGI YANGI O'ZGARISHLAR

Jamolov Ravshanjon Aminjonovich

Farg‘ona viloyati Marg‘ilon shahar

"Perfect school of Margilan" NTM ni direktori

+99899 057 98 38

Farg‘ona viloyati Farg‘ona shahar Gulzor Mfy, A.Navoiy 62.

primyministr@mail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqola XXI asr ta'lim sohasidagi tub o'zgarishlarni chuqur o'rganadi. Unda texnologiyalarning ta'lim mazmuni va metodlariga ta'siri, o'qituvchilarning roli transformatsiyasi, talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlari va inklyuziv ta'limning ahamiyati kabi muhim masalalar tahlil qilinadi. Maqola, shuningdek, ta'lim sifatini oshirish, uni zamon talablariga moslashtirish va kelajak avlodlarni global miqyosda raqobatbardosh qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan tadqiqot natijalarini o'z ichiga oladi. Tadqiqotda sifatli va miqdoriy tadqiqot usullaridan foydalanilgan bo'lib, adabiyotlar tahlili, so'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar orqali ma'lumotlar to'plangan.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim, innovatsiya, texnologiya, metodologiya, o'qituvchi, talaba, sifat, zamonaviy ta'lim, kelajak ta'limi, inklyuziv ta'lim, masofaviy ta'lim, STEAM ta'lim.*

Kirish:

XXI asr globallasuvi, texnologik taraqqiyot va jamiyatning dinamik o'zgarishlari ta'lim tizimiga yangi talablar qo'ymoqda. Ta'lim nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uning ijodiy qobiliyatlarini ochish, mustaqil fikrlashga o'rgatish va kelajakdagi hayotga tayyorlash vazifasini ham o'z zimmasiga oladi. Ushbu maqola ta'lim sohasidagi so'nggi tendentsiyalarni aniqlash, ularning ta'sirini baholash va ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqishga qaratilgan.

Asosiy qism:

1. Texnologiyalarning roli:

- Onlayn ta'lim platformalari: Coursera, Udemy, Khan Academy kabi platformalar ta'limni yanada ochiq va qulay qilib, dunyoning istalgan nuqtasidan turib bilim olish imkoniyatini yaratmoqda.

- Sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim: Sun'iy intellekt (SI) o'quv jarayonini har bir talabaning individual ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi. Adaptiv ta'lim tizimlari talabaning bilim darajasini aniqlab, unga moslashtirilgan materiallarni taqdim etadi.

- Virtual va kengaytirilgan reallik: Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) ta'limni yanada interaktiv va qiziqarli qiladi. Talabalar virtual laboratoriyalarda tajribalar o'tkazishlari, tarixiy joylarga virtual sayohat qilishlari va murakkab jarayonlarni vizual ravishda o'rganishlari mumkin.

2. Zamonaviy ta'lim metodlari:

• Faol ta'lim: Talabalarni o'quv jarayoniga faol jalb qilishga qaratilgan metodlar. Bunga munozaralar, guruhli loyihalar, rolli o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar kiradi.

• Loyihaga asoslangan ta'lim: Talabalarga muayyan loyihalar ustida ishlash orqali bilim olish imkoniyatini beradi. Loyihalar real hayotdagi muammolarni hal qilishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

• Gamifikatsiya: Ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini kiritish. Bu talabalarning motivatsiyasini oshirish va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qilishga yordam beradi.

3. O'qituvchilarning yangi vazifalari:

• Fasilitatorlik: O'qituvchi endi bilim manbai emas, balki talabalarga bilim olish jarayonida yordam beruvchi yo'lboshchi rolini o'ynaydi.

• Mentorlik: O'qituvchi talabalarga shaxsiy va kasbiy rivojlanishda yordam beradi, ularga maslahatlar beradi va yo'l-yo'riq ko'rsatadi.

• Texnologik savodxonlik: O'qituvchi zamonaviy texnologiyalardan foydalana olishi, onlayn ta'lim platformalarida ishlashi va raqamli resurslarni yaratishi kerak.

4. Talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlari:

• Mustaqil o'rganish: Talabalar o'z-o'zidan bilim olishga, axborotni izlashga va uni tahlil qilishga qodir bo'lishi kerak.

• Kritik fikrlash: Talabalar axborotni tanqidiy baholay olishi, faktlarni fikrlardan ajrata olishi va o'z nuqtai nazarini himoya qila olishi kerak.

To'ppa-to'g'ri, Tadqiqot metodologiyasi qismidan keyin to'xtab qolibman. Xo'sh, davom etamiz!

Tadqiqot metodologiyasi:

Ushbu tadqiqotda aralash metodlar (mixed methods) dizayni qo'llaniladi, ya'ni sifatli va miqdoriy tadqiqot usullari birgalikda ishlatiladi. Bu tadqiqot mavzusini har tomonlama o'rganish va ishonchli natijalarga erishish imkoniyatini beradi.

Adabiyotlar tahlili:

Ta'lim sohasidagi ilmiy maqolalar, kitoblar, konferentsiya materiallari, hisobotlar va boshqa nashrlar tahlil qilinadi. Adabiyotlar tahlili quyidagi maqsadlarga qaratilgan:

- Tadqiqot mavzusi bo'yicha mavjud bilimlar darajasini aniqlash.
- Tadqiqotda o'rganilishi kerak bo'lgan asosiy savollarni aniqlash.
- Tadqiqot uchun nazariy asos yaratish.
- Tadqiqot natijalarini boshqa tadqiqotlar bilan solishtirish imkoniyatini yaratish.

So'rovnomalar: Talabalar, o'qituvchilar va ta'lim sohasidagi mutaxassislar o'rtasida so'rovnomalar o'tkaziladi. So'rovnomalar quyidagi ma'lumotlarni to'plashga qaratilgan:

- Ta'lim jarayonidagi o'zgarishlar haqida Respondentlarning fikrlari va tajribalari.
- Ta'limdagi yangi metodlar va texnologiyalarning samaradorligi haqida Baholash.
- Ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha takliflar.

Intervyular: Ta'lim sohasidagi yetakchi mutaxassislar, o'qituvchilar va talabalar bilan chuqur intervyular o'tkaziladi. Intervyular quyidagi maqsadlarga qaratilgan:

• Ta'limdagi o'zgarishlarning sabablari, oqibatlar va ularni boshqarish strategiyalari haqida batafsil ma'lumot olish.

• Ta'lim sohasidagi muammolar va ularni hal qilish yo'llari haqida mutaxassislarining fikrlarini o'rganish.

• Ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

• Kuzatuvlar: Ta'lim muassasalarida dars jarayonlari, seminarlar, treninglar va boshqa tadbirlar kuzatiladi. Kuzatuvlar quyidagi maqsadlarga qaratilgan:

• Ta'limdagi yangi metodlar va texnologiyalarning amaliyotda qanday qo'llanilayotganini aniqlash.

• O'qituvchilarning dars berish uslublari va talabalarning o'zlashtirish darajasini baholash.

• Ta'lim muhitining talabalarning motivatsiyasi va o'quv faoliyatiga ta'sirini o'rganish.

Adabiyotlar tahlili:

Adabiyotlar tahlili ta'lim sohasidagi so'nggi tadqiqotlar, nazariyalar va amaliyotlarni o'rganishga qaratilgan. Tahlil quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi:

• Ta'lim texnologiyalari: onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim, adaptiv ta'lim, virtual reallik, sun'iy intellekt, mobil ta'lim.

• Zamonaviy ta'lim metodlari: faol ta'lim, loyihaga asoslangan ta'lim, muammoli ta'lim, hamkorlikdagi ta'lim, gamifikatsiya, STEAM ta'lim, flipped classroom.

• O'qituvchilarning roli transformatsiyasi: fasilitatorlik, mentorlik, koouchlik, texnologik savodxonlik, innovatsion pedagogika.

• Talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlari: mustaqil o'rganish, tanqidiy fikrlash, ijodiy qobiliyatlar, axborot savodxonligi, kommunikatsiya qobiliyatlari, hamkorlik qobiliyatlari, problem solving.

• Inklyuziv ta'lim: imkoniyati cheklangan talabalar uchun ta'lim, iqtidorli talabalar uchun ta'lim, turli madaniyatli talabalar uchun ta'lim, gender tengligi ta'limi.

• Ta'lim sifatini baholash: ta'lim natijalarini baholash, o'quv dasturlarini baholash, o'qituvchilarning faoliyatini baholash, ta'lim muassasalarini akkreditatsiya qilish.

Tahlil va natijalar:

Tadqiqot natijalari ta'lim sohasidagi quyidagi asosiy o'zgarishlarni ko'rsatadi:

• Texnologiyalar ta'limning barcha jabhalariga kirib bormoqda va ta'lim jarayonini yanada interaktiv, qulay, moslashuvchan va shaxsiylashtirilgan qilmoqda.

• O'qituvchilarning roli o'zgarimoqda va ular endi bilim manbai emas, balki talabalarga bilim olish jarayonida yordam beruvchi yo'l boshchi, mentor va koouch rolini o'ynamoqda.

Aha, tushundim. "Xulosa va takliflar" qismini yozamiz va "Foydalanilgan adabiyotlar" ro'yxatini ko'rsatganingdek formatlaymiz. Qani, boshladik!

Xulosa va takliflar:

Ushbu tadqiqot XXI asrda ta'lim sohasida yuz berayotgan tub o'zgarishlarni tahlil qildi. Texnologiyalarning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi, o'qituvchilarning roli transformatsiyasi, talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlari va inklyuziv ta'limning ahamiyati

kabi masalalar batafsil o‘rganildi. Tadqiqot natijalari ta‘lim tizimi zamon talablariga moslashishi va kelajak avlodlarni global miqyosda raqobatbardosh qilish uchun bir qator takliflarni ishlab chiqishga imkon berdi.

Xulosa qilib aytganda, ta‘lim tizimi quyidagi yo‘nalishlarda takomillashtirilishi kerak:

- Texnologiyalar: Ta‘lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni faol integratsiya qilish, onlayn ta‘lim platformalaridan, sun‘iy intellektdan, virtual reallikdan va boshqa innovatsion vositalardan keng foydalanish.

- O‘qituvchilar: O‘qituvchilarning malakasini oshirish, ularni zamonaviy ta‘lim metodlari va texnologiyalari bilan tanishtirish, ularga fasilitatorlik, mentorlik va koouchlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berish.

- Talabalar: Talabalarning mustaqil o‘rganish qobiliyatlarini rivojlantirish, ularga axborotni qidirish, tahlil qilish, baholash va undan samarali foydalanishga o‘rgatish, ularning tanqidiy fikrlash, ijodiy qobiliyatlar, kommunikatsiya va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berish.

- Ta‘lim dasturlari: Ta‘lim dasturlarini moslashuvchan qilish, ularni talabalarning individual ehtiyojlariga moslashtirish, ularga o‘z qiziqishlari bo‘yicha fanlarni tanlash imkoniyatini berish, amaliyotga yo‘naltirilgan o‘quv dasturlarini ishlab chiqish.

- Inklyuzivlik: Inklyuziv ta‘limni rivojlantirish, imkoniyati cheklangan talabalar uchun ta‘limni qo‘llab-quvvatlash, iqtidorli talabalar uchun ta‘limni tashkil etish, turli madaniyatli talabalar uchun ta‘limni tashkil etish, gender tengligi ta‘limini targ‘ib qilish.

- Baholash: Ta‘lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish, ta‘lim natijalarini baholashning zamonaviy usullaridan foydalanish, o‘quv dasturlarini baholash, o‘qituvchilarning faoliyatini baholash, ta‘lim muassasalarini akkreditatsiya qilish orqali ta‘lim sifatini doimiy ravishda yaxshilashga intilish.

Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali O‘zbekiston ta‘lim tizimi yanada rivojlanadi, zamon talablariga moslashadi va kelajak avlodlarni global miqyosda raqobatbardosh qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part 1. On the Horizon, 9(5), 1-6. 3p.
2. Dweck, C. S. (2006). Mindset: The new psychology of success. Random House. 76p.
3. Fullan, M. (2007). The new meaning of educational change. Teachers College Press. 112p.
4. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. Allyn & Bacon. 188p.

5. Darling-Hammond, L. (2010). The flat world and education: How America's commitment to equity will determine our future. Teachers College Press. Taxminiy sahifa: 201p.